

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XXXVIII. De Fortuna.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

*Optimus ille animi vindex, ladentia peccus
Vincula qui rupit, ad doluitque semel.*

Neque antiqua Regula rejicienda: Ut *Naturam*, ad instar bacilli, in contrariam partem flectas: quo recta tandem deveniat. Verum intellige hoc, ubi extremum illud alterum, in vitium non ducat. Insuper & hoc advertas, ne Habitum superinducere contendas, nixu continuo, sed intermisso; Nam intermissio impetum redintegrat, & adauget; Et si quis, dum tironem agit, perpetuo se exerceat, eveniet, ut errores, non minus quam facultatem, imbibat. Neque huic malo succurritur, nisi per tempestivas intermissiones. Præterea, victoria in *Naturam* non nimium cito triumphum accinas; *Natura* enim, ad longum tempus sepulta jacebit, & tamen occasione data reviviscet: Id quod contigit *Puella* apud *Æsopum*, ex se in *mulierem* conversa; Quæ civiliter admodum in mensa sedebat, donec mus in conspectu ejus forte curreret. Itaque occasiones tales aut omnino evites, iisdem frequentius insuecas, quo minus moveant *Indoles* cujusque *naturalis* optime deprehenditur in consuetudine familiaris; in hac enim nulla intervenit affectatio: in perturbationibus siquidem illæ Præcepta & Regulas penitus excutiunt: denique, in casu aliquo novo & insolito; quia tum à consuetudine deferitur. Felices dixerim, quorum *Indoles naturalis* cum vitæ suæ genere congruit: Alias vere dicere possint: *Nullum incolam fuit anima mea*. In studiis quicquid à *natura* tua alienum repereris; statuta tempora tibi præfigas ad eisdem Exercitationes & Meditationes; Sin autem cum Genio tuo convenerit, de statis horis ne sis sollicitus; Cogitationes enim tuæ sponte illuc convolabunt, prout negotia & studia cætera permittent. *Natura* cujusque, ex vi innata, aut bonas, aut malas herbas producit: Itaque sedulo & tempestive illas irriget, has evellat.

XXXVII.

DE CONSUETUDINE ET
EDUCATIONE.

Cogitationes hominum sequuntur plerumque inclinationes suas; *Sermones* autem, *doctrinas*, & *opiniones*, quas imbiberunt; At *Facta* eorum ferme *antiquum* obtinent. Itaque, ut bene notat *Machiavellus*, (licet in exemplo scelerato,) minime fidentum est, aut *natura* vilolentia; aut verborum grandiloquentia, nisi corroborentur *Consuetudine*. Instantia ejus hæc est: In facinore aliquo audaci & crudeli patrando, non acquiescendum esse, aut in *natura* alicujus ferocia, aut in promissis constantibus, nedum juramentis, sed committendum scelus esse: viris sanguinolentis, & jam dudum cadibus ausuetis. Sed *Machiavello*, de *Fratre* quopiam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *lanregna*, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidoni Faulcio*, nihil innotuit. Verum tenet Regula ejus *Naturam*, aut promissorum fidem & ferociam, viribus *Consuetudinis* haud æquipollere. Solummodo superstitione, nostris temporibus, eo provecta est, ut primæ classis Sicarii, Lanis obfirmatis minime cedant; atque decreta votiva, etiam in re sanguinaria, *Consuetudinis* vires exæquent. In aliis quibuscunque, *Consuetudinis* potentia clare elucescit: adeo ut miraculi instar

fit, audire, quot professiones, protestationes, promissa, verba grandia, jactitent plurimi; & tamen, istis omnibus posthabitis, pro more consueto agere, ac si imagines essent, & machinæ plane inanimæ solis *Consuetudinis* rotis impulsæ & actæ. Videre etiam licet *Consuetudinis* tyrannidem in aliis multis. *Indi* (loquor de *Gymnosophistis*, & veteribus, & modernis) se leniter super pyram componunt, atque hoc modo se ipsos igne sacrificant. Quin & feminae cum maritis in rogam immitti properant. *Pueri Spartani*, antiquis temporibus, flagris cædi sustinebant, super aram *Diana*, vix ejulatu aut gemitu ullo emisso. Memini, sub initiis *Reginae Elizabethæ*, rebellem quendam *Hibernum*, supplicationem *Deputato* obtulisse, ut torque lignea, non fune, suspenderetur; quia illud magis in more rebellibus erat. Inveniuntur *Monachi* in *Russia*, qui ad Pœnitentiam compendandam, tota nocte hyemali, in vase aqua repleto non recusabant sedere, donec glacie constringantur. Plurima denique exempla adduci poterunt, plane stupendas *Consuetudinis* vires, tam super animum, quam super corpus, prodentia. Quamquidem igitur *Mos* veluti summus sit humana vitæ moderator & magistratus, curæ sit imprimis, ut *Mores* bonos asciscamus. Certe *Consuetudo* validissima, cum à pueritia incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud est, quam à teneris annis inbibita *Consuetudo*. Ita videre est, in *Linguis* ediscendis *Linguam* ipsam magis commode se applicare omnibus expressionibus & sonis; artus quoque magis agiles & flexiles ad omnes posituras & motus esse in pueritia, aut adolescentia, quam postea. Verissimum enim est, opsimathes istos novam psicam non bene admittere: Nisi fuerit in nonnullis hominibus, quibus animi nondum fixi, sed eosdem apertos ad omnia præcepta conservarunt, quo continuo emendationem reciperent; id quod rarissimum est.

Verum si *Consuetudinis* vires, cum simplex solummodo sit, & se juncta, tanta sint; multo magis *Consuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegiū coacta, excellit: Isthic enim exemplum docet, relevat societas, æmulatio stimulat, gloria animos extollit: Ita ut in hujusmodi locis, vires & influxus *Consuetudinis* tanquam in exaltatione sint. Certe multiplicatio, & (ut *Chymicorum* vocabulo utar,) *Projectio*, super *naturam* humanam, consistit in societatibus bene institutis, & disciplina salubri informatis. Etenim *Respublica* recte administrata, quin & leges bonæ alunt virtutem in herba, sed femina ipsius non multum promovent. Verum infelicitatis Orbis hoc habet, ut media maximarum virium applicentur quandoque finibus minime expetendis.

XXXVIII.

DE FORTUNA.

Negari non potest, quin *Accidentia* & *Casus* externi, ad hominum *fortunas* promovendas, vel deprimentas, plurimum possint. Gratia alicujus ex Magnatibus, opportunitas, aliorum obitus, occasio virtuti cujusque congrua. Verum tamen, *fortunam* suam fingere cujusque præcipue, in manu propria est. *Faber quisque fortuna sua*; inquit *Comicus*. Atque inter externas causas illa frequentissima; *Stultitiam unius*, alterius *Fortunam*
pro-

promovere. Nemo enim ita subito evehitur, ac occasione errorum alterius; Utriquit Adagium: *Serpens, nisi serpentē comederit, non fit draco.*

Virtutes aperte & conspicua laudes pariunt; At in sunt virtutes quaedam occultae & latentes, quae pariunt *Fortunam*. Nimirum, facultates nonnullae se expediendi, quae nomen non habent, *Hispanum* vocabulum, (*Defembolura*) eas quaedam ex parte innuit: Scilicet, cum non inveniuntur in natura alicujus obices aut impedimenta: sed rotae animi ad motum rotarum *Fortunae* verfatiles sunt. Ita enim *Livius* (postquam *Catonem* *Majorem* his verbis descripsisset: *In illo viro tantum robur corporis & animi fuit, ut quocumque loco natus esset, fortunam sibi facturum videretur*;) illud diferte notat, quod ei fuisset *ingenium verfatile*. Quare si quis limis & adductis oculis aspiciat, videbit *Fortunam*: *cavea* enim licet sit, haud tamen profus *invisibilis*. Etenim via *Fortunae* similis est *Galaxia* in aethere: quae concursus est, sive coacervatio complurium stellarum minutarum, seorsum *invisibilium*, sed conjunctim *luminosorum*. Eodem modo, complures virtutes sunt, exiguae, & vix in notam incurrentes: sive potius facultates & consuetudines appositae: quae *fortunas* reddunt. *Itali* ex ipsis nonnullas notant: quales quis minime putaret. Cum hominem innuunt, cui prosperam *Fortunam* spondent, inter ceteras ejus qualitates adjicent, quod habeat *Pocodi Marto*. Neque sane inveniuntur aliae duae Qualitates magis ad hanc propitiae, quam si quis habeat modicum ex *stulto*, & non nimium ex *honesto*. Itaque, quibus Patria, aut Principes sui, nimio plus chari extiterunt; iidem nunquam *fortunati* fuerunt: neque profecto esse possunt. Quando enim cogitationes suas extra se ipsum quis collocaverit, viam suam bene inire nequit.

Fortuna praepropera, magna molientes, & non nihil turbulentos, reddit; at *Fortuna* exercita ea est, quae efficit prudetes & cordatos. *Fortuna* proculdubio, saltem propter filias suas honorem meretur; *Confidentiam* scilicet, & *Exsultationem*: Etenim has duas parit *Fortuna* prospera; alteram intra nos ipsos; alteram in aliis erga nos: Eaque vicissim pariunt animos & auctoritatem. Viri cuncti prudentes, quo invidiam suarum virtutum amoliantur, omnia *Providentia* & *Fortunae* imputare solent: Ita enim decentius & liberius eas sibi assumere possint: Quinetiam Majestatem homini quaedam addit, si videretur *Numini* curae esse. Sic *Caesar*, dum animaret gubernatorem navis in tempestate, dixit: *Caesarem portas, & fortunam ejus*. Sic *Sylla* nomen *Felicitis* elegit, non *Magni*. Atque illud observationem non praeteriit: eos, qui ex professo, sapientiae & artibus propriis nimium tribuerunt, in fine *infortunatos* evasisse.

Narratur de *Timotheo Atheniensi*, postquam in reddentis rationibus Praefecturae suae, hanc *Claufulata*, ad ravim usque, inferuisset: *Atque in hoc nulla erant fortuna partes*: deinceps illi nihil cessasse prospere. Sunt certe, quorum *fortuna* similis Carminibus *Homeri*, quae majore cum facilitate fluunt quam aliorum *Poetarum* Versus: Id quod *Plutarchus* de *Fortuna Timoleontis* ad *Fortunas Agesilai*, aut *Epaminonda*, comparata, praedicat. Hoc vero ut fiat, sine dubio, in nobis ipsis, maxime situm est.

XXXIX.

DE VSVRA SIVE FOENORE.

Plurimi Invectivas quasdam ingeniosas, in *Faeneratores*, comenti sunt. Dicunt: Miserum esse, Diaborum in *Dei* partem involasse, *Decimas* scilicet. *Faeneratorem* maximum esse *Sabbathi violatorem*; Aratrum siquidem suum non cessare *Sabbathis*. *Faeneratorem Fucum* esse, de quo *Virgilius*.

Ignavum Fucos pecus a praesepibus arcent.

Faeneratorem, Legem primitivam, post Lapsum hominis latam, pessundare; quae fuit, *In sudore vultus tui comedes panem tuum*: minime vero *In sudore vultus alieni*. *Faeneratores* pileis luteis indui oportere quia *Judaizant*. Rem esse contra naturam, ut pecunia generaret pecuniam: & hujusmodi alia. Ego vero hoc dico tantum *Faenus* esse, inter concessa, propter duritiam cordis. Cum enim necesse sit hominibus, ut pecunias mutuò dent, & accipiant; sintque tam duro corde, ut eas gratis commodare nolint; reliquum est ut permittantur *Usura*. Alij nonnulli in medium adduxerunt callidas quasdam & suspectas propositiones, de *Argentariis*, & *Excambiis publicis*, detestatione fortunarum hominum singulorum, & aliis hujusmodi artificijs. Verum pauci de *Faenore* disseruerunt solide & utiliter. Optimum fuerit, proponere nobis ante oculos *Faenoris commoda*, & *incommoda*; ut Bonum vel ponderetur, vel separaretur; Quinetiam cavere inprimis, ne dum *Faenore* feramur in melius, intercipiatur, & incidamus in pejus.

Incommoda Faenoris haec sunt: Primum, quod Mercatorum numerum minuit: Nam si ignava haec pecunia in *faenus* erogatio è medio tolleretur, *nummi* non delitescerent praefocordia; sed, magna ex parte, in mercaturam impenderentur: Quae instar *Vena Porta*, cuius *Regno* est, ad opes introducendas. Secundum, quod Mercatores inopes reddit: Sicut enim *Colonus* terram colere ita fructuose nequit, si *Reditum* solvat nimis gravem; ita Mercator tam commode & lucrose mercaturam suam exercere vix potest, si *pecunias faenore* sumptis negotietur. Tertium *Incommodum* duorum priorum *Appendix* quaedam est, *Portorium* & *Vectigalium* publicorum immunitio, quae fluunt & refluunt, pro modo commercij. Quartum, quod *Thesaurum*, & *Pecunias* *Regni* sive *Reipublicae*, in paucorum manus reducit: Cum enim *Faeneratoris* lacrum certum sit, ceterorum incertum, eveniet in fine ludi, prout fit saepe in alea, ut maxima pars pecuniae Promocedat. Illud autem pro inconcusso tenendum, florere *Reipublicam* inprimis, cum *pecunias* dispergantur, non coaterventur. Quintum quod terrae & praediorum pretium deprimit: Etenim *pecunia* infumuntur, vel in mercaturam, vel in praediorum coemptiones; *Faenus* autem utrique obviare videtur. Sextum, quod omnes labores, molimina, & inventa nova quaecumque, enervat & hebetat: in quibus *pecunia* minime sibi deesset, nisi a torpedine ista impediretur. Postremum, quod tinea est & teredo facultatum quamplurimorum hominum; id quod, tractu temporis, egestatem publicam parit.

E contrario, *Commoda Faenoris* haec sunt: Primum, quod utcumque *Usura* in aliquibus mercaturarum noceant, in aliis nihilominus profunt: *Certissimum*

enim